

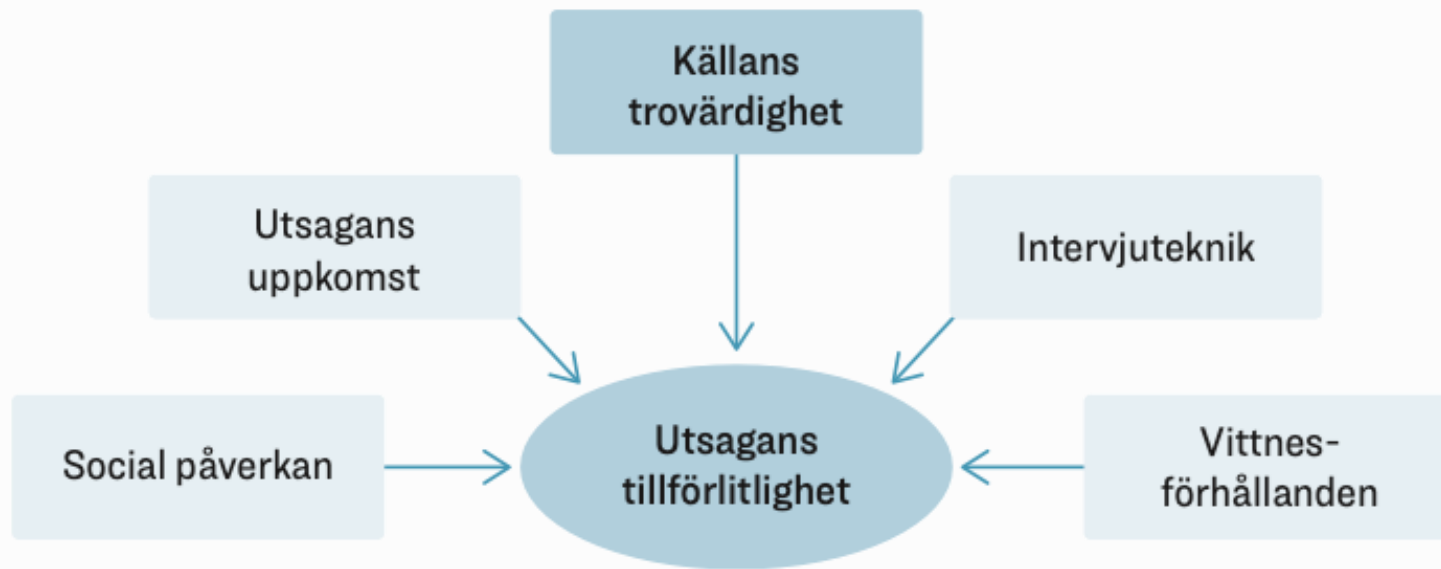

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Bedömningar av barns utsagor i svenska brottsmål

Trovärdighet och tillförlitlighet

Barns tillförlitlighet

- Barn kan ge tillförlitliga vittnesmål om självupplevda händelser från ca 3-4 års ålder givet rätt förutsättningar
 - Den som pratar med barnet om vad som hänt måste låta barnet ge sin berättelse som svar på öppna frågor och inte påverka berättelsen genom slutna, ledande och suggestiva frågor eller hjälpmedel
- Men små barns utsagor är ofta kortare och mer detaljfattiga – mer begränsad minneskapacitet, språkförmåga och omvärldskunskap

Barns tillförlitlighet

- I rättsliga sammanhang är det inte bara barnets kognitiva förmåga som avgör utsagans detaljrikedom
- Många barn har svårt att prata om egna erfarenheter av våld och övergrepp
- En rad faktorer hindrar barn från att berätta, t.ex.
 - Interna känslor av skam, skuld, ansvar
 - Rädsla kring vad som kommer hända
 - Förövarens strategier

Barns trovärdighet

- Inte bara barns förmåga och vilja som påverkar hur de bedöms
- Barns uppträdande i samband med berättandet kan påverka upplevelsen av deras trovärdighet
 - Tex. om barnet gråter eller ser upprörd ut (vid rätt tidpunkt) upplevs vittnesmålet som mer tillförlitligt och uppträdandet som mer trovärdigt, jämfört med om barnet inte uppvisar känslor

Landström et al. 2013

KVART
ÖVER 7

GYNNSAMT MED KÄNSLOR I RÄTTEN

DAGENS KLIPP

VÅDER

NYHETERNA

Barns trovärdighet

- *"Det ska ju inte spela någon roll om man gråter eller skriker eller *suckar* hur man nu agerar. Men det är klart att det gör"* - citat från erfaren barnåklagare (Ernberg et al., 2017)
- Varför påverkas vi av känslouttryck?
 - Bedömarens stereotypa förväntningar
 - Bedömarens egna känslor
- Men kan vara missvisande i rättsliga sammanhang

Värdering av barns utsagor

- Ur NJA 2017 s. 316 I & II
- Bevisning om själva händelsen består i ett våldtäktsmål ofta främst av parternas berättelser. Det är svårt att bedöma en utsaga med ledning av det allmänna intryck som förhörspersonen ger eller av icke verbala faktorer i övrigt. I första hand finns det därför anledning att lägga vikt vid faktorer som avser innehållet i berättelsen som sådana.
- HD har angett ett antal kriterier som kan vara behjälpliga vid bedömningen av utsagorna. Kriterierna har varit föremål för sakkunnig analys, som tagit sin utgångspunkt i tillgänglig forskning på området. Slutsatserna i analysen är bl.a. att det förhållandet att en utsaga är klar, lång och detaljrik ofta kan vara tecken på att den är sann, medan det saknas egentligt stöd för att anse att konstansbrister (i bemärkelsen att lägga till eller ta bort information) är ett kriterium på bristande tillförlitlighet. Det finns dock anledning att vara observant på att kriterierna kan vara svåra att använda vid bedömning av utsagor från personer som av olika skäl har en bristande förmåga att uttrycka sig muntligen.

Bedömningar av barns berättelser om övergrepp

- För att undersöka hur små barns utsagor värderas i domstol granskades domstolsavgöranden från Tingsrätter (100 fall) och Hovrätter (45 fall)
- Förmågan att ge en **detaljerad, spontan** och **klar** utsaga lyftes fram som tecken på att barnen var trovärdiga
- Förskolebarns **korta** utsagor ansågs vara negativt för deras trovärdighet

Ernberg, Magnusson, Landström & Tidefors, 2018

Användning av sakkunnigkunskap?

Användningen av psykologiskt sakkunniga var relativt vanligt i Sverige under 80-90-talet, men minskade kraftigt i brottsmål efter olika juridiska debatter

Förundersökningskungörelsen

19 § Är utsaga av barn av avgörande betydelse för utredningen, bör, om det finnes vara av vikt med hänsyn till barnets ålder och utveckling samt brottets beskaffenhet, någon som äger särskild sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda vid förhöret eller yttra sig angående värdet av barnets utsaga.

Högsta Domstolen, NJA 1992, s. 446

”Det står klart att domstolarna inte okritiskt kan utgå från vad som sägs av anlitade **psykologiska experter**. [...]

Domstolarna bör i varje särskilt fall **noga pröva om det verkligen finns behov av ett sakkunnigförordnande**. När det är frågan om att bedöma trovärdigheten hos någon som skall höras personligen inför rätten *torde det sällan finnas anledning att förordna en sakkunnig [...]*

För att risken för partiskhet så långt möjligt skall förebyggas är det angeläget att domstolen - och inte någon av parterna - utser den sakkunnige. I de flesta fall torde det vara tillräckligt att endast en sakkunnig förordnas. **Vid bedömningen av trovärdigheten hos barn kan emellertid domstolen behöva synpunkter inte bara från vittnespsykologisk expertis utan också från en barnpsykolog med klinisk erfarenhet.**

Användning av psykologisk sakkunskap i brottsmål

I domar från 2010-2014: Psykologisk sakkunskap förekom i **5%** av 100 domar gällde sexualbrott mot förskolebarn

Ernberg, Magnusson, Landström & Tidefors, 2018

I domar från 2021-2023: Psykologisk sakkunskap förekom i **0%** av 159 domar gällande barn som bevittnar våld i nära relation (barnfridsbrott)

Magnusson & Joleby, in prep.

Bedömningar av tolkade barnförhör

- Brottsmål i Sverige mellan 2015-2021
 - Förhör med 108 barn, med tolk eller med språkförbistringar
- Ungefär hälften av domarna tog upp tolkningen som en faktor i bedömningen av barnets utsaga (56 barn):
 - 49%: Barnets utsaga bör värderas med försiktighet
 - 23%: Direkta brister i tolkningens kvalitet
 - 21%: Språkförbistringar (t.ex. tolken/förhørsledaren förstår inte barnet)
 - 15%: Gav barnets utsaga lägre bevisvärde enligt domstolen

Ernberg, Löfgren, Koponen & Magnusson, 2023

Bedömningar av tolkade barnförhör

- I vissa fall hade tolk inte använts, trots att barnen hade en begränsad förmåga att uttrycka sig på svenska
- Kritik av tolkningens kvalitet eller avsaknaden av tolk (när barn var i behov av det) förekom oftare i friande domar
- Särskilt telefontolkning bedömdes påverka barnets utsaga negativt

Ernberg, Löfgren, Koponen & Magnusson, 2023

Sammanfattningsvis

- Barn kan ge tillförlitliga utsagor men de behöver adekvat hjälp för att kunna göra det
- Vuxna behöver ta hänsyn till barns svårigheter att berätta om våld och övergrepp, underlätta deras berättande och bedöma deras utsagor i relation till barnens ålder och mognad

Foto: M Magnusson

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

A black and white photograph of a woman and a child walking away from the camera on a dirt path. The woman is on the left, wearing a light-colored sweater and dark pants. The child is on the right, wearing a striped hat and a patterned sweater. The path leads into a field of tall grass.

Tack för att ni lyssnade!

mikaela.magnusson@psy.gu.se

Foto: Pixabay

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Referenser

Ask, K., & Landström, S. (2021). Trovärdighet. *Handbok i Rättspsykologi*. (upplaga 2). Stockholm: Liber.

Ernberg, E., Löfgren, C., Koponen, L., & Magnusson, M. (2023). Swedish courts' evaluations of interpreter-mediated child investigative interviews. *Child Maltreatment*. doi: 10.1177/10775595231162072

Ernberg, E., Magnusson, M., Koponen, L., & Landström, S. (2022). "It doesn't work at all, that's my experience": Swedish forensic interviewers' views on interpreter-mediated child interviews. *Child Abuse & Neglect*, 127, 105540. doi: 10.1016/j.chiabu.2022.105540

Ernberg, E., Magnusson, M., Landström, S., & Tidefors, I. (2018). Court evaluations of young children's testimony in child sexual abuse cases. *Legal and Criminological Psychology*, 23, 176-191. doi: 10.1111/lcrp.12124

Landström, S., Ask, K., Sommar, C., & Willén, R. (2013). Children's testimony and the emotional victim effect. *Legal and Criminological Psychology*.

Magnusson, M. (2020). Interviewing preschoolers: Facilitators and barriers to young children's legal testimony. Doctoral thesis. E-version: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/66866>